

פרק 5 - תעשייה

מקורות והגדרות

לוחות 1-4: ע'//אגף הגביה וע'//המרכז למחקר כלכלי וחברתי

מבוססים על קובץ חייבי ארנונה שלא למגורים, בהתאם לסיווג ענפי כלכלה, 1961, הלמ"ס.

לוחות 5-16 הלמ"ס, סקר התעשייה

מקור הנתונים הם סקרי התעשייה השנתיים של הלמ"ס. השנה לא התקבלו מהלמ"ס נתונים מעודכנים עד מועד סגירת ספר השנתון, על כן לוחות 5-16 וההסבר המילולי המתאים לא עודכנו.

אוכלוסיית הסקר - באוכלוסיית הסקר נכללים כל המפעלים שפעלו בשנת הדו"ח של הסקר, בכולה או בחלקה, שהעסיקו אותה שנה בממוצע 5 מועסקים או יותר. עד שנת 1995 פעילותם העיקרית מסווגת בענף "כרייה ותעשייה" כפי שהוגדר ב"סיווג האחד של ענפי כלכלה 1970", החל משנת 1995 לפי "הסיווג האחד של ענפי כלכלה 1993".

אוכלוסיית הסקר אינה כוללת את קבוצות המפעלים הבאות: מפעלים הפועלים שלא למטרת רווח (כגון: בתי מלאכה למטרות שיקום) ומפעלים שנמצאו בשלב של הקמה, או הרצה במשך כל שנת הדו"ח (מפעלים אלה אינם תורמים בשלב זה לתפוקה תעשייתית).

המסגרת והמדגם - כמסגרת עיקרית להוצאת המדגם שימשה רשימת המעבידים (מעסיקי שכירים) שנתקבלה מהמוסד לביטוח לאומי, המעודכנת לסוף 1994 שממנה הוצא מדגם ב-1995, כולל עדכון של מפעלים חדשים שנפתחו ומפעלים שנסגרו. העסקים במסגרת הדגימה נחלקים כך: ודאיים - שכולם כלולים במדגם, הסתברותיים - שמתוכם נדגם חלק.

המפעלים הודאיים הם:

- (1) כל המפעלים שבמסגרת הדגימה, שיוחסו להם 75 מועסקים או יותר.
- (2) במספר ענפי משנה - גם מפעלים המעסיקים פחות מ-75 מועסקים.
- (3) מפעלים השייכים לגופים כלכליים גדולים.
- (4) מפעלים שונים שיש להם מספר תיקים בביטוח לאומי.

הסתברות הדגימה של מפעלים הסתברותיים (לא-ודאיים) נקבעה לפי מקבץ ענפי משנה ולפי מספר מועסקים במפעל (להלן קבוצת גודל). ההסתברות של מפעל להכלל במדגם גדלה ביחס ישר למספר המועסקים שהיה בו לפי המסגרת. הסתברויות הדגימה של המפעלים ההסתברותיים (הלא-ודאיים) הן 1:50 ומעלה.

גורם ניפוח - גורם הניפוח של מפעל הוא היפוך ההסתברות של מפעל להידגם, והוא מבטא את מספר המפעלים שהמפעל מייצג במדגם (גורם הניפוח של מפעל ודאי הוא 1). נתוני כל מפעל-מקוריים או זקופים - הוכפלו בגורם הניפוח של המפעל. מכפלת נתוני מפעל בגורם הניפוח שלו היא הנתונים המנופחים של המפעל. כל האומדנים נבנו על בסיס הנתונים המנופחים.

מפעל - מוגדר כיחידה כלכלית (כגון: בית חרושת או בית מלאכה) המפיקה או המייצרת מוצרים ו/או נותנת שירותים תעשייתיים (כגון: תיקון מכונות או אריזה של מוצרים תעשייתיים). מפעל במובן זה נמצא בדרך כלל במקום אחד ועוסק בפעילות כלכלית אחת. על פי עיקרון זה, הוגדרו כמפעלים נפרדים גם מחלקות של מפעל, העוסקות כל אחת בייצור או במתן שירותים שונים זה מזה, בתנאי שלמחלקה כזו ניהול חשבונות המאפשר דיווח סטטיסטי נפרד. יש לציין כי מחלקות שהן יחידות עזר במפעל על פי פעילותן והמשרתות אך ורק את המפעל התעשייתי, לא הוגדרו כמפעלים ואינן נחשבות כיחידות חקירה נפרדות (לדוגמא: נגריה המשמשת צורכי מפעל מתכת, מסגריה לטיפול בציוד של מפעל טקסטיל וכו'). כאשר המחלקות לא יכלו לדווח בנפרד על נושאי החקירה העיקריים (מספר שכירים, שכר, פדיון וכו') נחשבת הפירמה כיחידת חקירה אחת.

ענף כלכלי - החל משנת 1995 הסיווג הענפי של המפעלים בסקרי התעשייה נעשה לפי "הסיווג האחיד של ענפי כלכלה 1993", פרסום טכני מס' 63, 1993. (עד שנה זו השתמשו ב"סיווג האחיד של ענפי הכלכלה 1970", לכן אין להשוות את נתוני שנת 1995 לפי ענף עם נתוני שנים קודמות). משנת 1998 נכללים בסעיף "אחרים" הענפים הבאים: כרייה וחציבה, מוצרי מינרליים אל מתכתיים, מתכת בסיסית ומוצרי מתכת כימיקלים ומוצריהם, מוצרי גומי ופלסטיק ועץ ומוצריהם. תכשיטים, חפצי חן, צורפות ומוצרים שונים מהווים סעיף נפרד. הנתונים לשנים 1995-1997 תוקנו על פי הקבצה זו.

שכירים - הם כל העובדים המופיעים בגיליונות התשלום לשכירים וכן חברי אגודות שיתופיות (קואופרטיבים), כולל עובדים מיהודה, שומרון וחבל עזה. לא נכללים עובדים קבלניים העובדים מחוץ למסגרת הארגונית של המפעל. חברי קיבוץ העובדים במפעל והמופיעים בגיליונות התשלום מוגדרים כשכירים, אף אם שכרם מועבר לקיבוץ ולא לחברים עצמם.

מועסקים - שכירים, בעלים עובדים ובני משפחה העובדים ללא שכר.

השקעה גולמית - סך השקעות המפעלים בנכסים המשמשים אותם בפעולותיהם התעשייתיות במשך שנת הדוח.

הנכסים כוללים:

1. בניינים, מבנים ועבודות הנדסיות (לא כולל ערך הקרקע).
2. מכונית, מתקנים וציוד (כולל הוצאות הרכבה, התקנה והרצה).
3. ריהוט וציוד משרדי.
4. מכוניות ומשאיות.

סך הפדיון - מורכב משני סעיפים עיקריים:

1. **הכנסות מפעולות תעשייתיות, הכוללות:** פדיון ממכירות תוצרת המפעל לשוק המקומי וליצוא, הכנסות מעבודות ותיקונים, הכנסות מייצור נכסים לשימוש עצמי.
2. **הכנסות אחרות הכוללות:** רווחים מניירות ערך, ממכירת רכוש, מהשכרת מבנים וציוד וכו'. במקרים מועטים כולל סעיף זה, עמלות ודמי שימוש במכונות ובציוד, הכנסות מבנייה, עמלות, תמלוגים, מכירת ידע, דמי ניהול, ביטול חכירת קרקע וביטול הפרשה לחובות מסופקים.

תפוקה גולמית - מוגדרת כהכנסות מפעילות תעשייתית והכנסות אחרות, בתוספת שינוי במלאי המוצרים הגמורים ומוצרים בלתי גמורים.

תוצר מקומי גולמי (תמ"ג) - מתקבל כהפרש בין התפוקה הגולמית לבין צריכת חומרים, דלק, חשמל וכו'. לפי הגדרה זו כולל התוצר המקומי הגולמי עלות עבודה, רווח המפעלים, פחת, ריבית והוצאות על שכירת מבנים וציוד. התוצר לא כולל את רווח ההון מהמלאי.

הנתונים על הכנסות, תפוקה גולמית ותוצר מקומי גולמי ניתנים במחירי גורמי ייצור - כלומר, ללא מסים וכולל סובסידיות והטבות ליצוא.

תיאור והסבר

1. מפעלי התעשייה בת"א-יפו (לוחות 5.1-5.4)

בסוף שנת 2006 הגיע מספר מפעלי התעשייה בת"א-יפו ל-6,527 המשתרעים על פני שטח של 1.35 מיליון מ"ר. בשני העשורים האחרונים (בין השנים 1986 ל-2006) ירד מספר מפעלי התעשייה הפועלים בת"א-יפו בכ-29%, ובשטחם חלה ירידה של כ-3%, אם כי הירידה איננה לינארית לאורך השנים ומאופיינת בתנודתיות רבה. בשנים 2006-2002 חלה ברוב הענפים ירידה במספר המפעלים. הירידות החדות ביותר נרשמו בענפים: יהלומים (ירידה של כ-52% במספר המפעלים ו-56% בשטחם) ובנייר ומוצריהם (ירידה של כ-38% במספר המפעלים ו-70% בשטחם), ציוד חשמלי ואלקטרוני (ירידה של כ-35% במספר המפעלים ו-58% בשטחם).

בהתפלגות המפעלים ושטחם לפי ענף לא חל שינוי רב בשנים האחרונות. בשנת 2006 מהווה ענף הטקסטיל וההלבשה 12% ממספר המפעלים וכ-7% משטחם, ענף כלי הובלה מהווה 9% מסה"כ המפעלים ו-14% מכלל שטח התעשייה, בענף מוצרי עץ ורהיטים מצויים כ-9% מסה"כ יחידות התעשייה ו-6% מסה"כ שטח המפעלים בעיר וענף דפוס והוצאה לאור מהווה כ-7% מסה"כ המפעלים וכ-8% מסה"כ שטח המפעלים בעיר. לגבי שאר הענפים - כל ענף בפני עצמו מהווה פחות מ-6% מסה"כ מפעלי התעשייה ושטחם.

2. מפעלים המעסיקים 5 מועסקים ויותר

עפ"י סקר התעשייה לשנת 2003 פעלו בת"א-יפו 1,020 מפעלי תעשייה המעסיקים 5 מועסקים ויותר ובהם הועסקו 28,200 עובדים. בין השנים 1999-2003 חלה ירידה של 38% במספר המפעלים המעסיקים 5 מועסקים ויותר ושל 22% במספר המועסקים בהם. בשנת 2003 חלה ירידה של כ-13% במספר המפעלים ושל 11% במספר המועסקים בהשוואה לשנת 2002. ירידה חדה נרשמה בענף ציוד חשמלי ואלקטרוני: 24% פחות במספר המפעלים, וכ-21% במספר המועסקים. (לוחות 5.5-5.6).

בשנת 2003 היו כ-23% מהמפעלים מרוכזים בענף נייר ומוצרי, הוצאה לאור ודפוס ובהם עובדים כ-33% מהמועסקים; חלקם של ענפי הטקסטיל, הלבשה ועור ומוצרי מגיע לכ-30% מסה"כ המפעלים ועובדים בו 17% מסה"כ המועסקים במפעלים; ענף המזון כולל כ-9% מסה"כ המפעלים וכ-11% מסה"כ המועסקים; חלקו של ענף ציוד חשמלי ואלקטרוני (כולל מנועים חשמליים ואביזרים לחלוקת חשמל) מגיע לכ-7% מסה"כ המפעלים, אך עובדים בו 20% מהמועסקים. כל אחד משאר הענפים כולל פחות מ-5% מהמפעלים ומסה"כ המועסקים בהם. (לוח 5.7).

חלקם של מפעלי התעשייה המעסיקים 5 מועסקים ויותר בת"א-יפו מסה"כ מפעלים כאלו בישראל מגיע ב-2003 לכ-13% ומספר המועסקים בהם לכ-9%. בין השנים 2001-2003 חלה ירידה של 17% בחלקם של מפעלי התעשייה מסה"כ מפעלים כאלו בארץ וירידה של 11% במספר המועסקים. בעיר קיים ריכוז גדול במיוחד של מפעלים בענפים הבאים: טקסטיל, הלבשה עור ומוצרי כ-41% מהמפעלים, המעסיקים כ-21% מסה"כ המועסקים בענפים אלו בישראל; ענף נייר ומוצרי, הוצאה לאור ודפוס כ-24% מהמפעלים המעסיקים כ-34% מסה"כ המועסקים בענפים אלו בישראל. בין השנים 2001-2003 חלה ירידה (של 12%) בחלקם של המפעלים בענף ציוד חשמלי ואלקטרוני מהסה"כ הארצי, במספר המועסקים בענף זה חלה ירידה של כ-22%. בענף נייר ומוצרי, הוצאה לאור ודפוס חלה ירידה של 18% במספר המפעלים ועלייה של 4% במספר המועסקים. בשאר הענפים השינויים היו פחות משמעותיים בשנים הללו. (לוח 5.8).

צריכת החומרים במפעלי תעשייה המעסיקים 5 מועסקים ויותר בת"א-יפו בשנת 2003 הגיעה לכ-6,933 מיליוני ש"ח וההשקעה הגולמית בהם הגיעה לכ-498 מיליוני ש"ח (בהשוואה לשנת 2001 חלה ירידה של כ-24% בצריכת החומרים וירידה של 28% בהשקעה הגולמית). ענף הציוד החשמלי והאלקטרוני לוקח את הנתח הגדול ביותר בהיקף צריכת החומרים וההשקעה (30% וכ-33% מסה"כ הצריכה וההשקעה, בהתאמה). צריכת החומרים בת"א-יפו מהווה כ-6% מהנתון הארצי וההשקעה הגולמית כ-5% מהנתון הארצי. (לוחות 5.9-5.10).

הפדיון (במחירי גורמי ייצור) של מפעלי התעשייה המעסיקים 5 מועסקים ויותר הגיעו בשנת 2003 ל-13,045 מיליוני ש"ח (ירידה של כ-16% בהשוואה ל-2002 ושל 27% בהשוואה ל-2001), המהוות כ-7% מההכנסות במפעלים כאלו בישראל (ירידה של 31% בהשוואה לשנת 2001).

התפוקה הגולמית (במחירי גורמי ייצור) במפעלים כאלו הגיעה בשנת 2003 ל-13,064 מיליוני ש"ח (ירידה של כ-15% לעומת שנה קודמת ו-26% בהשוואה לשנת 2001), וחלקה מסה"כ בישראל מגיע לכ-7%.

תוצר מקומי גולמי (במחירי גורמי ייצור) הגיע בשנת 2003 לכ-4,883 מיליוני ש"ח (ירידה של כ-15% בהשוואה ל-2002 ושל כ-29% בהשוואה ל-2001), המהווים 7% מהנתון הארצי. ממוצע שנתי של תוצר גולמי למועסק בת"א-יפו הגיע ל-173,358 ש"ח (ירידה של כ-5% בהשוואה לשנה קודמת ושל כ-16% בהשוואה ל-2001). (לוחות 5.13-5.14).

שכר עבודה, משכורת והוצאות עבודה נוספות עמדו בשנת 2003 על כ-3,768 מיליוני ש"ח (ירידה של כ-11% בהשוואה לנתוני 2002) ומהווים כ-9% מסה"כ ההוצאות הללו בישראל. ממוצע ההוצאות השנתיות לשכיר במפעלים המעסיקים 5 מועסקים ויותר הגיע בשנת 2003 ל-135,731 ש"ח (בדומה לשנת 2002). (לוחות 5.15-5.16).